חולים בלי שפה

מה קורה כשעולה מנסה להסביר לרופא מה כואב לו? >>> עמותת "טנא בריאות" מציעה שירות טלפוני לתרגום רפואי >>> פקדו גדמו, מנכ"ל העמותה, מספר שתרגום טוב יכול לפעמים להציל חיים

מאת גרמאו מנגיסטו

עולה חדשה מגיעה לבית החולים בלי מתרגם. היא יושבת ומחכה שעות ארוכות לרופא שיבדוק אותה. איש אינו פונה אליה. היא חוזרת הביתה, ושוב שבה לבית החולים. וכך חוזר חלילה.

הרופאים, שרגילים לראות אותה כל הזמן, מאבחנים אותה כמי שסובלת מהיסטריה, לחץ, ולא ממש חולה.

יום אחד, רופא דובר אמהרית משוחח איתה, ובהתערבותו היא זוכה לבדיקה רפואית מעמיקה. הבדיקה מגלה כי האישה סובלת ממחלה רצינית, ורק אז היא זוכה לטיפול הולם.

העולה החדשה לא ידעה איך להסביר את מח־לתה לרופא, כך שהוא לא ידע איך לעזור לה. זהו מקרה אחד מתוך מקרים רבים.

בניגוד למדינות מערביות אחרות, בישראל לא ניתנים שירותי תרגום מקצועיים בבתי חולים, בקופות החולים ובמרכזי בריאות אחרים.

ד"ר דניאל רדאי, מתמחה בבית חולים הדסה, אומר כי המדינה ומשרד הבריאות יוצאים מתוך הנחה כי כל אזרח בישראל הוא דובר השפה העי־ברית.

העובדה שאין מתרגמים מקצועיים, שמסייעים לעולים חדשים מאתיופיה להסביר את מחלו־תיהם לרופאים, יוצרת בלבול וחוסר הבנה בינם לבין הרופאים המטפלים בהם, ואף הובילה כבר לאבחנות רפואיות שגויות, שהסתיימו כמעט באובדן חיים.

פקדו גדמו, מנכ"ל עמותת "טנא בריאות", מספר: "צעירה עולה התחילה עבודה חדשה, ובאותו זמן נכנסה להריון. היא פנתה לרופאה שלה וביקשה להתייעץ איתה האם לספר על ההריון למעסיק. עקב קשיי השפה, הרופאה הבי־נה כי הצעירה מבקשת לעשות הפלה. למרבה המזל, הרופאה פנתה אלינו להתייעצות, ובתרגום התברר כי הבחורה מחכה זה שנים להביא ילד. תודות להתערבותנו ניצלו חיי העובר".

עמותת "טנא בריאות" היא הגוף היחיד ביש־ראל שפועל לקידום בריאות עולים מאתיופיה על ידי שירותי תרגום. העמותה הוקמה ביוזמת ד"ר ענת יפה מבית חולים הלל יפה, לאחר שזו הבחינה בעולה מאתיופיה חולת סוכרת, שאינה מטפלת במחלתה.

בבדיקה שערכה ד"ר יפה, נמצא כי יש עולים רבים מאתיופיה שחושבים שאדם חולה שמקבל תרופה מחלים ומחלתו עוברת. המושג מחלה כרונית או מתמשכת, לא היה מוכר להם. עלה צורך להסביר כי יש מקרים שבהם צריך לקחת את התרופות במשך כל החיים.

העמותה עובדת מול 130 קופות חולים, בתי חולים, טיפות חלב ומרכזים רפואיים אחרים. בכל המקומות האלה צוות מתרגמים מספק שירותי תרגום טלפוניים בזמן אמת בין רופא למטופל שאינו מבין את השפה העברית.

עמותה אחת, אשר הכנסותיה באות בעיקר מתורמים פרטיים, אינה מצליחה לתת שירותי תרגום לכל מוסדות הבריאות שבהם מטופלים עולים חדשים.

"עד כמה שידוע לי", אומר ד"ר רדאי, "לא כל הרופאים בהדסה מכירים את עמותת טנא בריאות ולא משתמשים בשירותיה. רופא בהדסה אמר לי: 'כמה טוב לראות אותך, סוף סוף הגיע אלינו מי־שהו שמבין את השפה ואת התרבות האתיופית'".

לדברי ד"ר רדאי, יש בעיה כאשר המתורגמנים אינם באים מתוך המערכת הרפואית. גדמו משיב: "המתרגמים שלנו הם הכי מקצועיים שיש. הם עברו את כל ההכשרות הנדרשות באוניברסיטת בר אילן על ידי אנשים המתמחים בתרגום. אני לא מכיר מתרגמים מקצועיים אחרים".

לדעת ד"ר רדאי, לא מספיק לדעת את השפה האמהרית כדי לשמש כמתרגמים. צריך הבנה מעמיקה של התרבות והבנה טובה ברפואה. אם יימצאו יותר ויותר אחיות ואחים ישראלים יוצאי אתיופיה, אפשר יהיה לפתור חלקית את המצו־קה. אולם הפיתרון האמיתי טמון בהימצאות של רופאים מבני הקהילה במערכת הבריאות בשיעור ניכר.

"מטופלים מהקהילה אומרים לרופא שכואב להם כל הגוף", "מסביר ד"ר רדאי. "לפעמים הם מתארים את הכאב שלהם באופן דרמטי. רופא שאינו בן קהילה מתקשה להבין אותם. אני, בתור מי שבא מתוך הקהילה ומבין את התרבות, שואל את המטופלים שוב ושוב, ועוזר להם להתמקד בתיאור הכאבים, עד שהם מצביעים בדיוק היכן כואב להם".

"אנחנו הרופאים מחפשים מחלות בהתאם לתיאור שהחולה נותן", מוסיף ד"ר דדאי. "אם החולה אומר שיש לו כאבים בחזה, אנחנו בודקים את אזור החזה שלו, ולא חלקים אחרים בגוף. לכן חשוב מאוד לתאר את מה שכואב בדיוק מירבי, בלי להחסיר ובלי להוסיף".

אפילו מטופלים שמבינים את השפה העברית מתקשים לעיתים להבין את הרופאים ולפעול על פי הוראותיהם. ד"ר רדאי מספר על צעיר ישרא־לי ממוצא אתיופי שאובחן כחולה בסרטן במעי הגס.

הרופאים אמרו לו כי הגידול מקומי, וני־תן לרפא אותו לחלוטין. לצורך כך הם התחילו בהכנות לניתוח. בינתיים משפחתו לקחה אותו לטיפול מסורתי באתיופיה, והוא נעלם למשך שלושה חודשים. בשובו הוא נבדק ונמצא כי הגי־דול התפשט בגופו וכבר אי אפשר היה לערוך לו ניתוח ולרפא אותו, אלא רק לתת לו תרופות בשביל להקל על סבלו.

יש דוגמאות רבות נוספות שממחישות את הצורך הדחוף במתרגמים מקצועיים בכל מוסדות הבריאות. עמותת טנא בריאות מקדמת יחד עם ארגונים חברתיים אחרים הצעת חוק המחייבת לספק שירותי תרגום מקצועיים לכל העולים בישראל, לא רק לעולים מאתיופיה, כחלק מסל שירותי הבריאות.

תודות לפעילותו החשובה במתן שירותי תר־גום לעולים, קידום מודעות וצימצום פערים בבריאות, גדמו נבחר השנה על ידי עיתון "דה־מרקר" כאחד האנשים שחוללו מהפכה חברתית שקטה בישראל.

גדמו מאמין ביכולת של אירגונים חברתיים לחולל שינויים בחברה, אך השינוי המשמעותי יושג במגרש הפוליטי. לכן הוא רואה את עצמו בעתיד מעורב בפוליטיקה.

"לקהילה יש הרבה בעיות בכל התחומים. אני חושב שאנחנו צריכים לפעול לשנות את המצב ולהיות חלק מהפיתרון, ולא לשבת בחיבוק ידיים. בריאות היא לא רק חולי, אלא תוצאה של מצב כלכלי, דאגות ובעיות נפשיות. אם לאנשים תהיה השכלה ותעסוקה טובה, המצב יהיה טוב יותר. יש לי חיידק פוליטי. בכנסת אוכל לעשות שינוי אמיתי במצבנו".

הרופאה הבינה שהעולה הצעירה מבקשת לעשות הפלה. למרבה המזל, היא פנתה לקבל תרגום, והתברר כי הבחורה מחכה זה שנים להביא ילד

פקדו גדמו. לחולל שינוי בחברה

עמותה אחת, אשר הכנסותיה באות בעיקר מתורמים פרטיים, אינה מצליחה לתת שירותי תרגום לכל מוסדות הבריאות שבהם מטופלים עולים חדשים

ዕድል ሆኖ ሐኪሚ ለምክክር ወደእኛ ደወለች። የልጅቷን ጥያቄ ስናስተረጉም እንደተረዳነው ከሆነ ልጂቷ በፍጹም ማስወረድ አትፈልግም። እንዲያውም ልጅ ስለሌላት ልጅ ለመውለድ ብዙ ዓመታት ነው የጠበቀችው። ለትብብራችን ምስጋና ይድረሰውና ጽንሱን እንዳታስወርድ ተደረገ"።

የ"ጤና-ብሪኡት" ድርጅት ከ130 በሚበልጡ "ኩፓት ኾሊሞች"፣ ሆስፒታሎች፣ "ቲፓት ኻሳቭ" እና ሌሎች የጤና ማዕከሎች ውስጥ ይሠራል። በእነዚህ ሁሉ ቦታዎች የአስተርጓሚው ቡድን በሐኪሙና ዕብራይስጥ በማይችለው ታካሚ መካከል በመሆን ቴለፎናዊ የትርጉም አገልግሎት ወዲያውኑ ይሰጣል። ድርጅቱ የሚንቀሳቀሰው ከግል በጐ አድራጊዎች በሚገኝ የልገሳ ገንዘብ ሲሆን ከመንግሥት ምንም ዓይነት በጀት አያገኝም። ነገር ግን ይህ አንድ ብቻውን የተቋቋመ ድርጅት ለሁሉም የሕክምና ማዕከሎች እንደዚሁም ለሁሉም አዲስ ገቢ ታካሚዎች አገልግሎት መስጠት አይችልም። ሌላው ችግር ደግሞ ይህ አገልግሎት መኖሩን የሚያውቁት ሁሉም ሐኪሞች አይደሉም። እንደ ዶ/ር ረዳይ አባባል ለማስተርጐም ተራ የአማርኛ ዕውቀት ብቻ በቂ አይደለም። ባህሉን ጠለቅ ብሎ ማወቅና የሕክምና ጽንሰ ሐሳቦችን በስፋት ማወቁም በጣም ጠቃሚ ነው። ለምሳሌ ታካሚው ለሐኪሙ "መላ ሰውነቴን ያመኛል" ሊል ይችላል። በተጨማሪም የሕመሙን ዓይነት ድራሚ በተመላባት ሁኔታ የሚያቀርቡ ሰዎችም አሉ። ስለሆነም ኢትዮጵያዊ ያልሆነ ሐኪም ችግሩን ለመረዳት በጣም ነው የሚከብደው። እርግጥ እንደማስበው ታካሚው የት እንደሚያመው በትክክል ጠቁሞ እስኪናገር ድረስ የጤና ችግሩ ላይ እንዲያተኩር ማድረግ ያስፈልጋል። እኛ ሐኪሞች ሕመምተኛው በሰጠን መረጃ ላይ ተመርኩዘን ነው የማለሰቡ ሕመም ወይ በሽታ ምን እንደሆነ የምንነግረው። ስለሆነም የሚያመን ምንና የት እንደሆነ በጣም ዘርዝር አድርገን በትክክለኛ ሁኔታ መናገር አለብን።

አንዳንድ ጊዜ ዕብራይስጥ የሚችሉ ታካሚዎችም ቢሆኑ ሐኪማቸው የሚነግራቸው ስለማይገባቸው በትእዛዙ መሠረት አይሠራም። ዶ/ር ረዳይ እንደሚናገረው አንድ ወጣት ኢትዮጵያዊ የወፍራም አንጀት (ደንዳኔ) ነቀርሳ እንዳለበት ተነገረው። ሐኪሞቹም ዕጢው በአንድ ቦታ ላይ የተወሰነ በመሆኑ ሙሉ ለሙሉ ማዳን ይቻላል ብለው ተናገሩ። በመሆኑም ለቀዶ ጥገናው መዘጋጀት ጀመሩ። ነገር ግን በመሃሉ የልጁ ቤተሰብ ባህላዊ ሕክምና እንዲደረግለት ወደ ኢትዮጵያ ይዘውት ስለሄዱ ለ3 ወራት ያህል ጠፉ። ከኢትዮጵያ ሲመለስ በተደረገለት ምርመራ ነቀርሳው በመላ ሰውነቱ እንደተሰራጨና አክም ማዳን እንደማይቻል ታወቀ።

በሁሉም የጤና ማዕከሎች ውስጥ ባለሙያ ተርጓሚዎች በአስቸኳይ እንደሚያስፈልጉ የሚጠቁሙ ሌሎች ብዙ ምሳሌዎችን ማቅረብ ይቻላል። የጤና-ብሪኡት ድርጅት ከሌሎች ማኅበራዊ ድርጅቶች ጋር በመተባበር ጥራት ያለው የትርጉም አገልግሎት ለኢትዮጵያውያን ብቻ ሳይሆን ለሁሉም አዲስ ገቢዎች እንዲሰጡ የሚያስገድዱ ሕጐች እንዲጸድቁ በመታገል ላይ ነው። ፈቃዱ እንደሚያምነው ማኅበራዊ ድርጅቶች በኅብረተሰቡ ውስጥ ለውጥ እንዲመጣ ታላቅ ሚና ይጫወታሉ። ነገር ግን ዋናው ለውጥ ሊገኝ የሚችለው በፖለቲካው መስክ ነው። "እኛ ሁኔታው እንዲለወጥ መታገል አለብን። ስለሆነም እጅን አጣምሮ መቀመጥ ምንም ውጤት አያስገኝም። ጤንነት ከበሽታ ጋር ብቻ የተያያዘ አይደለም። ኢኮኖሚያዊ ችግር፣ ጭንቀቶችና መንፈሳዊ ረብሻዎችም አብረው ሊጠቁሱ ይችላሉ። ሰዎች የተማሩ ከሆኑና ጥሩ ገቢ ያላቸው ከሆነ ሁኔታቸውም እንደዚሁ በጣም ጥሩ ይሆናል ማለት ነው።